

Asia: VN/12900/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta ja Yhteiskuntatieteiden laitos yhtyvät valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkoston Sosnetin lausuntoon sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta. Lakiesitys on koulutuspoliittisesti ja yhteiskunnallisesti kestävä ja ristiriitainen sekä sosiaalihuollon asiakkaita ja työntekijöitä väheksyvä suhteessa muuhun sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Lakiesitys ei myöskään huomioi niitä sosiaalityön koulutuksen sisällöllisiä ja toteutukseen liittyviä kysymyksiä, joita sosiaalityön yliopistokoulutuksessa on tehty.

Tämän lisäksi Itä-Suomen yliopisto haluaa korostaa vielä seuraavia näkökohtia.

1) Myös Itä-Suomen yliopisto on merkittävästi lisännyt sosiaalityön aloituspaikkoja ja tämä tuottaa lisää päteviä sosiaalityöntekijöitä jo lähitulevaisuudessa. Samalla yliopisto ja Itä- ja Keski-Suomen hyvinvointialueet ovat lisänneet merkittävästi yhteistyötä koulutuksessa ja tutkimuksessa esimerkiksi yhteisprofessuurien ja tutkimushankkeiden kautta. Vastaavaa kehitystä on tapahtumassa myös muuallakin. Tämä mahdollistaa jo nyt nykyisen lainsäädännön voimassaollessa yhä sujuvammat koulutus- ja työllistymispolut yliopiston sosiaalityön opiskelijoille. Samalla tämä yhteistyö on tehnyt yhä näkyvämmäksi sen, että osa hyvinvointialueista panostaa selkeästi myös sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön yliopiskelijoiden rekrytointiin ja henkilöstöpolitiikkaan, mutta osalla panostus on vähäisempää suhteessa tiettyihin muihin ammattiryhmiin verrattuna. Hyvä henkilöstöpolitiikka on ainoa oikea tapa ratkaista sosiaalityöntekijöiden saatavuuteen, pitovoimaan ja yliopiston perusopiskelijoiden sijaisuuksiin liittyvät haasteet.

2) Usein irrallisesti suoritettavat avoimen yliopiston perus- ja aineopinnot eivät sisällä riittävästi vuorovaikutteista ja yhteisöllistä oppimista sosiaalityön professioon, mikä on taas mahdollista sosiaalityön perusopiskelijoille jo ensimmäisestä opintovuodesta alkaen. Myös puuttuva käytännön harjoittelu ja hallinto- ja oikeustieteellisen osaamisen vajeet ovat todellisia asiakasturvallisuusriskejä, sillä ammattimainen ohjattu käytännön harjoittelujen kokonaisuus sisältäen palvelujärjestelmä- ja lainsäädäntöosaamisen vasta tuottaa riittävän osaamisen sijaisena toimimiseen ohjatusti.

Sijaisuuspykälän laajentaminen yliopisto-opiskelijoiden ulkopuolelle ei tunnista myöskään sitä, että sosiaalityön asiakastyössä olennaista on asiakassuhteiden pysyvyys. Tämä mahdollistuu vain silloin, kun sijaiset ovat oikeasti sitoutuneet ja mahdollistuvat sosiaalityöntekijäksi valmistumiseen yliopistojen perusopiskelijoina.

3) OKM uudistetussa rahoitusmallissa jatkuvan oppimisen (ml. avoimen yliopiston opintopisteiden) merkitys väheni yhteen prosenttiin kahdesta prosentista. Tämän muutoksen taustalla on osittain ollut toive siitä, että työnantajat (esim. siis hyvinvointialueet) pystyisivät osittain rahoittamaan jatkuvan oppimisen tuottamista nykyistä enemmän. Hyvinvointialueiden taloudellisessa tilanteessa on vaikea uskoa tämän tapahtuvan vaan käytännössä yliopistojen sosiaalityön avoimen yliopiston opetustarjonta tulee vähenemään todennäköisesti tai ainakin opiskelijamaksuja pitäisi pystyä korottamaan merkittävästi. Tämä samalla tarkoittaa sitä, että yhä vähemmän on sosiaalityön perus- ja aineopintojen opiskelijoita avoimessa yliopistossa. Lisäksi on tärkeää huomioida se, että yliopiston intressinä sosiaalityön avoimen yliopiston tarjonnalle on ollut saada uusia sisääntuloreittejä yliopistoon, mutta ei lisätä mahdollisuutta toimia sijaisena esim. hyvinvointialueilla ilman intressiä tai mahdollisuutta olla sosiaalityön perusopiskelija yliopistossa. Todennäköisesti uudistus vain hidastaisi ja vähentäisi sosiaalityön perusopiskelijoiden valmistuneiden määrää avoimen yliopiston väylän osalta- mikä on taas vasten mm. yliopistojen perusopiskelijoiden valmistumistavoitteita ja yleisiä koulutuspoliittisia tavoitteita.

4) Perustelumuiustiossa ja Sosnetin lausunnossa on koottu hyvin esille esityksen riskejä ja suhdetta muihin lainsäädäntötarpeisiin jatkossa. Itä-Suomen yliopisto on Suomen suurin ja laaja-alaisin sosiaali- ja terveysalan yliopisto opiskelijamäärillä tarkasteltuna. Tästä näkökulmasta katsottuna on vaikea ymmärtää, miksi halutaan nyt ottaa ”pika-aikataululla” yksi ammattiryhmä erityiseen tarkasteluun sijaistamislainsäädännön osalta, sillä sote-integraation osalta on olennaista tarkastella kaikkia ammattiryhmiä yhtäaikaaisesti osana tulevaa kokonaisuudistusta. Esimerkiksi lääkärinkoulutukseen juuri lisättiin aloituspaikkarahoitusta, jotta lääkäripulaan pystyttäisiin jatkossa vastaamaan yhä paremmin, kuitenkin samalla tiedostaen, että perusopiskelijamäärien lisäys tuottaa ammattilaisia vasta tietyn ajan jälkeen. Sosiaalityössä tämä yliopistojen perusopiskelijamäärien selkeä lisäys on jo tapahtunut. Tällöin sekä sijaiseksi nykylainsäädännön mukaisesti kelposia että valmiita maistereita on saatavilla aikaisempaa enemmän kuten jo perustelumuiustion tilastotkin osoittivat ja näin tarvetta sijaisuustulkinnan muuttamiselle ei ole. Samalla on todettava, että yhteisaikaisuus ja -mitallisuus koko sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön osalta ammatinharjoittamislainsäädännön kehittämisessä selkeyttäisi jatkossa varmasti esimerkiksi hyvinvointialueiden, Valviran ja yliopistojenkin työtä kelpoisuuksiin ja työnjakoihin liittyen sote-integraation hengessä.

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

Voimaantuloa ei tarkoituksenmukaista toteuttaa esitetyssä aikataulussa eikä irrallaan kokonaisuudistuksesta.

Onko lakiehdotuksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia lakiehdotuksella voidaan arvioida olevan?

Sijaistamislainsäädäntö vaikuttaa myös muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattien jatkokeskusteluihin sijaisuuskelpoisuuksista ja siksi näitä ei pidä käydä eri aikaisesti pitäen sosiaalityöntekijöitä ennakkotapauksena. Lisäksi esityksen vaikutusta avoimen yliopiston sosiaalityön tarjontaan, ja laajemmin jatkuvan oppimisen tavoitteisiin ei ole arvioitu. Esityksellä voi olla myös jonkin verran vaikutusta yliopistojen sosiaalityön koulutuksen rahoitukseen ja jatkuvan oppimisen

rahoitukseen, jos yliopistojen intressi ylläpitää avoimen yliopiston tarjontaa vähenee. Rahoituksen mahdollinen väheneminen taas heikentää yliopistojen sosiaalityöyksikköjen koulutuksen laatua ja määrää. Kokonaisuudessaan esityksen taloudellisia vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi ja realistisesti.

Muita yleisiä huomioita lakiehdotuksesta?

-

Rissanen Sari
Itä-Suomen yliopisto - Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
ja Yhteiskuntatieteiden laitos